

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut
Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava
Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Asenduskodus elavate laste kogemused huvitegevuses osalemisest

Bakalaureusetöö

Mariella Oja
Juhendaja: Merle Linno MSW

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Mariella Oja
22.01.2018

ABSTRACT

The experiences with hobby activities of the children in substitute home

The aim of the Bachelor's thesis is to give a deeper understanding meaning of leisure activities for children who are or have been in substitute home service.

For my thesis, I had two research questions:

1. What are children, who are in substitute home service and youngsters, who are aged out of substitute home service telling about leisure activities?
2. What are children, who are in substitute home service and youngsters, who are aged out of substitute home service considering important in leisure activities?

The first part of my thesis is focused the substitute home service and its purpose and general meaning of leisure activities. The second part of my thesis describes the study participants, data collection, method of analysis, and researchers reflexivity. The third part of my thesis is concentrated on the analysis and discussion.

The research results show that the substitute home service teachers are encouraging children to take part in the leisure activities. Activities instructors have indicative, teaching and motivating role for a child. In the context of hobbies, competitions can be an output going to a competition can be a positive and eye-opening bonus. The peers that have the same hobby are important to the child and for the youngsters since they are still actively engaged in the hobby even after leaving the substitute home service. Leisure activities give the child the opportunity to spend time more meaningfully. Having a hobby can increase child's self-esteem and it's good for self-realization. The child can develop skills by having an opportunity for leisure activities. In the course of different activities, the child can meet people with whom to spend time with and who will help him/her in the future. Giving a child who is in substitute home service a chance to have an leisure activity, is good in the present as well as for the future.

Keywords: substitute home service, leisure activity, hobby

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	5
1.KONTEKSTI KIRJELDUS.....	6
1.1 Asenduskoduteenus Eestis	6
1.1.1 Asenduskoduteenuse eesmärgid.....	7
1.2 Huviharidus.....	7
1.3 Sotsiaalpedagoogiline lähenemine.....	8
1.4 Huvitegevus asenduskodudes	9
1.5 Uurimuses osaleva asenduskodu põhimõtted	10
PROBLEEMIPÜSTITUS	12
2. METOODIKA	13
2.1 Uurimisviis.....	13
2.2 Andmekogumismeetod	13
2.3 Osalejad.....	13
2.4 Uurimise käik.....	14
2.5 Andmeanalüüsimismeetod.....	14
2.6 Uurimuse eetilisus.....	15
2.7 Uuriija refleksiivsus	15
3. ANALÜÜS.....	16
3.1 Huvitegevus asenduskodus	16
3.2 Huvitegevuse erinevad komponendid.....	17
3.2.1 Huvitegevuse juhendaja	17
3.2.2 Võistlused	18
3.2.3 Huvitegevusega kaastegelejad	19
3.3 Huvitegevuse vajalikkus asenduskodus	20
3.4 Huvitegevuse roll	22
KOKKUVÕTE	24
KASUTATUD KIRJANDUS.....	25
LISAD	27
Lisa 1. Individuaalintervjuukava asenduskodus elava lapsega.....	27
Lisa 2. Individuaalintervjuukava asenduskodust iseseisvasse ellu siirdunud noorega	27

SISSEJUHATUS

Igal lapsel on elus hakkama saamiseks vaja kodu, kus ta tunneb end turvaliselt ja kust ta saab kõik ellujäämiseks vajalikud oskused. Kui oma kodus selline võimalus puudub või jääb midagi vajaka, siis on Eestis olemas selle jaoks lapsendamise ja eestkoste võimalus, järelhooldusteenus ning asendushooldusteenus. Asendushooldusteenust osutatakse kolmel viisil – hooldusperes, perekodus ja asenduskodus (Asendus- ja järelhooldus, i.a.). Aastal 2007 nimetati lastekodud asenduskodudeks (Asenduskodu, i.a.). Lapsel on kuus põhivajadust, mida ta vajab, et elus hakkama saada: turvalisus, ülalpidamine, kannustamine, järjepidavus, vastastikkus ja väärtustamine (Substitute Care Providers, 1994). Lapsele tuleb kasuks, kui ta saab oma silmaringi avardada ja tutvusringkonda suurendada ning tal on vaja ennast arendada ja arendada ka sotsiaalset suhtlemisoskust. Seda kõike saavad lapsed teha läbi huvitegevuse.

Läbisin oma vaatluspraktika ühes asenduskodus, kus pööratakse palju tähelepanu vaba aja sisustamisele. Kuuajase praktika lõppedes nägin, et sealne huvitegevus on hästi toimiv ja mõjub positiivselt nii lastele, kes asenduskodus elavad, kui ka noortele, kes on siirdunud iseseisvasse ellu. See tekitas huvi, kui tähtis ikkagi huvitegevus on asenduskodu laste jaoks nende enda arvates. Käesolev bakalaureusetöö on tehtud selle asutuse põhjal. Ainult huvitegevuse tähtsust pole varem uuritud, seega tuli huvi seda ise uurida.

Minu bakalaureusetöö koosneb kolmest osast. Esimene peatükk annab ülevaate asenduskoduteenuse ja huvitegevuse käsitlustest. Peatükis on välja toodud asenduskoduteenuse olemus, eesmärgid ja olukord Eestis. Lisaks on kirjas huvihariduse ja huvitegevuse kohta asenduskodudes. Teises peatükis kirjeldan uurimuse andmekogumismeetodit ja -protsessi, andmeanalüüsi meetodit, osalejaid ning kirjutan uurija reflektiivsusest. Kolmandas peatükis on kirjas andmete analüüs ja arutelu. Uurimuse läbiviimiseks kasutan kvalitatiivset uurimismeetodit. Andmekogumismeetodina kasutan poolstruktureeritud individuaalintervjuusid.

Töö eesmärk on mõista huvitegevuse tähendust asenduskodu laste jaoks laste ja noorte arvamuste alusel.

Suured tänusõnad juhendaja Merle Linnole, kes vastas kõikidele tekkinud küsimustele ja aitas igal võimalusel!

1.KONTEKSTI KIRJELDUS

1.1 Asenduskoduteenus Eestis

Eesti riigi üheks ülesandeks on tagada lastele, kelle vanemad ei suuda kindlustada lapsele turvalist perekeskkonda, sobiv asendushooldus väljaspool tema enda perekonda (Asendus- ja järelhooldus, i.a.). Sotsiaalhoolekande seaduse järgi võib asenduskoduteenust osutada füüsilisest isikust ettevõtja, juriidiline isik, kohaliku omavalitsuse asutus, valitsusasutus või valitsusasutuse hallatav asutus, kellel on kehtiv tegevusluba. Lühi- või pikaajaliste asendushoolduse vormideks Eestis on lapsendamine, eestkostes, järelhooldus ja asendushooldus (Asendus- ja järelhooldus, i.a.). Oma töös käsitlen vaid asendushoolduse ühte liiki - asenduskodusid.

Asenduskodu eesmärk on rahuldada lapse põhivajadusi, luua talle turvaline ja arenguks soodne elukeskkond ning valmistada laps ette võimetekohaseks toimetulekuks täiskasvanuna (Asenduskodu, i.a.). Asenduskodus elavad lapsed, kelle vanemad on surnud, tagaotsitavaks kuulutatud või teadmata kadunud; vanematele on nende piiratud teovõime tõttu määratud eestkostja; vanema isikuhooldusõigus on piiratud või täielikult ära võetud; vanemad on eelvangistuses või kannavad karistust vanglas; kelle osas on kohtulahend lapse vanematest eraldamise kohta (Asenduskodu, i.a.). Lapsed, kes sinna satuvad, on erinevas olukorras ja vanuses. Asenduskodus elada võib laps kuni saab 18-aastaseks või kuni lõpetab päevases õppevormis õpinguid, mida on alustanud enne 18-aastaseks saamist (Asenduskodu, i.a.).

Asenduskoduteenust rahastatakse riigieelarvest ja seda tagab Sotsiaalministeerium (Sotsiaalhoolekande seadus § 120 (1), 2015). Sotsiaalhoolekandeseadus sätestab asenduskoduteenuse rahastamise alused. Alates 1.jaanuarist 2018 muudeti perekonnas hooldamine ja asenduskoduteenus ümber asendus- ja järelhooldusteenuseks, mida korraldavad kohalikud omavalitsused (Asendus- ja järelhooldus, i.a.). Asendushooldusteenust rahastatakse teenust saava lapse eestkostja ülesandeid täitva kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvest või selle puudumisel rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgse kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvest ning asendushooldusel oleva lapse sissetulekutest (Asendus- ja järelhooldus, i.a.). Kohalik omavalitsus vastutab perest eraldatud lapse edasise elukoha, hooldamise ja kasvatamise korraldamise eest (Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse roheline raamat,

2014).

Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse rohelise raamatu (2014) andmetel oli 2013ndal aasta lõpu seisuga Eestis asenduskoduteenusel 1 026 last ja noort.

1.1.1 Asenduskoduteenususe eesmärgid

Asenduskoduteenus peaks ÜRO laste asendushoolduse juhiste (2014) kohaselt võimalikult vähe häirima lapse kultuuri- ja seltsielu. Asenduskoduteenus on lapsele tema põhivajaduste rahuldamiseks peresarnaste elutingimuste võimaldamine, luues talle turvaline ja arengut soodustav elukeskkond (Sotsiaalhoolekande seadus § 116, 2015). Lapse- ja perekesksete asutuste teket toetab riik, ehitades uusi peremaju uutesse asukohtadesse, kus lapsed saavad kasutada kõiki avalikke teenuseid (Asenduskodu, i.a.). Lapsele ja noorele on tähtis, et tal oleks elamiseks koht, kus ta saab hästi elada ja samas ka areneda. Kui lapsel on ebapiisav vanemlik hoolitsus või vanemlik hoolitsus üldse puudub, siis see ohustab lapse sobivast kasvukeskkonnast ilmajäämist (ÜRO laste asendushoolduse juhised, 2014).

1.2 Huviharidus

Huviharidus on pikaajaline ja huvitegevus lühiajaline süsteemne juhendatud tegelemine huvialaga vabast tahtest tasemeõppest ja tööst vabal ajal süvendatud teadmiste ja oskuste omandamiseks valitud huvialal (Noorte huviharidus ja huvitegevus, i.a.). Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 (2013) dokumendis on öeldud, et noorel on vaja suurendada enda ja ühiskonna arengu suhtes loovat hoiakut ning vähendada passiivseks teenusetarbijaks ning läbikukkujaks kujunemise riske. Seda aitavad ära hoida ühistegevused, mida huvitegevuse käigus tehakse. On leitud, et kooli ajal huvitegevusega tegelenud inimesi on täiskasvanueas vähem arreteeritud ning nende kriminaalne aktiivsus on väiksem (Mahoney, 2000). Huviharidus on üks noorsootöö valdkondadest ning paremaks huvihariduse koordineerimiseks on see täiendavalt reguleeritud huvikooli seadusega (Noorte huviharidus ja huvitegevus, i.a.).

Huviharidus on vabatahtlik ja süsteemne noortevaldkond. Noortevaldkonnal huvihariduse näol on võimalus rohkelt mõjutada noorte potentsiaali avastamist ja arengut, aga selle teostamiseks on vaja ka asjakohast ressursibaasi (Noortevaldkonna arengukava 2014-2020, 2013). Üldjuhul on huviharidus rahastatud olulisel määral kohalike omavalitsuste eelarvest (Noorte

huviharidus ja huvitegevus, i.a.). Noortevaldkonna tulemuslikkuseks on oluline edukas koostöö ka teiste eluvaldkondadega (Noortevaldkonna arengukava 2014-2020, 2013). Sinna alla võivad minna nii keskkonda säästvad valdkonnad, koolid, osaluskogud jpm. Läbi huvihariduse on lapsel, kes elab asenduskodus võimalus end avastada ja end arendada.

1.3 Sotsiaalpedagoogiline lähenemine

Sotsiaalpedagoogiline lähenemine tegeleb nende sotsiaalsete aspektidega hariduses, mis pööravad tähelepanu ühiskonnas kõrvalejätetud või tõrjutud inimestele (Payne, 2014). Sotsiaalpedagoogiline lähenemine keskendub nõrgematele. Seda teooriat kasutatakse, et arendada inimeste olemust, parandamaks arenguvõimalusi inimese ja ühiskonna huvides. Tähtis on inimese isiklike probleemide lahendamine koos sotsiaalse ümbruskonnaga, mitte ainult inimese probleemidega üksi (Payne, 2014). Lastele, kes elavad asenduskodus tuleb kasuks eneseabile aitamine. Sotsiaalpedagoogika ülesandeks on inimeste aitamine eneseabile ja selleks vajaliku subjektsuse loomine, seda kõike läbi tegevuste: aktiivsus, osalemine ja osasaamine, kollektiivi kasvatuspotentsiaali kasutamine, dialoogilisus inimeste suhetes jpm (Hämäläinen, 2001:53-54). Läbi huvitegevuse saab kõiki eelmainitud tegevusi teostada.

Payne'i õpikus on välja toodud neli sotsiaalpedagoogika põhielementi tegeledes lastega:

- üldine arusaam hooldusest on terviklik ja mitmemõõtmeline;
- laste aitamine rikkalikult õppima, hõlbustades nende võimet ise mõtlema hakata;
- laste ja täiskasvanute vahelise autentsete ja usaldavate suhete arendamine, mis hõlmavad lapse võimet, kiindumust ja mõistlikku privaatsust;
- mõjuvõimu suurendamine, et suurendada aktiivset osalemist laste enda elus ja ühiskonnas üldiselt.

Hämäläineni raamatus „Sissejuhatus sotsiaalpedagoogikasse“ on välja toodud, et sotsiaalpedagoogika ja sotsiaaltöö on eesmärkide ja meetodite poolest identsed. Sotsiaalpedagoogika on sotsiaalteadus, mis tugevdab töös inimestega teaduslikku baasi ning täiendab muude teaduste vahendatud teadmisi inimesest ja ühiskonnast (Hämäläinen, 2001: 26).

Iga lapsega tegeledes on vaja süveneda tema ellu ja põhinedes tema minevikule ja varasematele traumadele, rahuldada tema vajadusi (Substitute Care Providers, 1994). Sotsiaalpedagoogiline lähenemine asenduskoduteenuse puhul tegeleb laste arengutega ja selgitab välja, kui

motiveeritud on lapsed midagi tegema ja kas nad üldse tahavad midagi teha. Huvitegevuse võimaldamine sotsiaalpedagoogilise lähenemise kasutamisel on suur ja tähtis osa. Huvitegevuse käigus saab laps areneda, õppida uusi asju nii enda kui ka teiste kohta. Sotsiaalpedagoogia on suunatud sotsiaalsete hädade ja probleemide pidurdamisele, leevendamisele ja heaolu edendamisele (Hämäläinen, 2001: 27). Just sellepärast ongi sotsiaalpedagoogiline lähenemine vajalik asenduskodus elavate noorte ja laste jaoks. Sotsiaalpedagoogiline lähenemine tegeleb sellega, et lapsest ja noorest ei saaks passiivset inimest ning tegeleb sellega, kes see noor on ja kes ta peaks olema (Hämäläinen, 2001:28). Seega sotsiaalpedagoogiline lähenemine koostöös huviharidusega aitab noorel areneda ja end leida.

1.4 Huvitegevus asenduskodudes

Huvitegevus annab igale inimesele uusi tutvuseid juurde ning palju võimalusi enda kohta midagi uut õppida.

Lasteombudsmani asenduskoduteenuse analüüsis (2013) tuli välja, et neis asutustes, kus personali miinimumnõuded on täidetud, pole piisavalt kaetud laste muud vajadused ja sinna alla läheb näiteks huvitegevus. Samas asutustes, kus huvitegevusele panustatakse rohkem raha, pole piisavalt kasvatajaid (Asenduskoduteenuse analüüs, 2013). Kui asutuses on kasvatajate puudus, siis pärsib see lapse arengut. Kasvatajad omavad suurt rolli laste elus, sest nemad on laste juures igapäev ja jagavad neile tähelepanu ning järelvalvet.

Lasteombudsmani asenduskoduteenuse analüüsis (2013) selgus raha jaotus erinevates asenduskodudes. Huvitegevusega seotud kulud kaeti osades asutustes asenduskoduteenuse osutaja poolt, osades lapse elukohajärgse kohaliku omavalitsuse poolt ja osades kattis laps ise oma huvitegevuse. Eelmainitud analüüsi raames tehtud kontrollkäigud näitasid, et riigieelarvest igale lapsele teenuse osutamiseks makstavast pearahast ei jätku lapse põhivajaduste rahuldamiseks (Asenduskoduteenuse analüüs, 2013). Küll aga sätestab ÜRO lapse õiguste konventsioon, et lapsel on õigus puhkusele ja vabale ajale, mida ta saab muuhulgas kasutada huvitegevusele (Lapse õiguste konventsioon, 1996).

Terje Lainoja magistritöös “Asenduskoduteenuse rahastamise muutused Eestis seoses teenuse ümberkorraldamisega” tuleb välja, et asenduskoduteenusel olevatele lastele tehtavateks

kulutusteks on 11-16% eelarvest, millest omakorda ligikaudu 8-9% läheb toitlustamiseks. Selle tulemusena jääb asutustel võimalus panustada laste huvitegevusele üsna väikeseks (Lainoja, 2015). Huvitegevuse käigus on lapsel võimalik veeta aega eakaaslastega. Positiivne eakaaslaste kultuuri mudel aitab noortel õppida baasväärtuseid, sealhulgas olla teiste vastu austusväärne ja arvestada teistega (Clarke, 2011). Seega huvitegevusele võiks rohkem panna tähelepanu.

Lasteombudsman tõi asenduskodude analüüsis (2013) välja soovitud erinevatele teenusepakkujatele. Asenduskoduteenuse pakkujale oli üheks soovitusel motiveerida last tegelema huvitegevusega ning võimaldada huvitegevuses osalemine. Triinu Riisi magistratöös (2017) tuli välja, et asenduskodus olevate inimeste vahel on olemas hea kontakt, kuid asenduskodus loodud suhted ei ole ajaliselt püsivad ja võivad peale asenduskodust lahkumist katkeda. Uurimuses tulemusel selgus, et osalejatel oli vähe sõpru ja kontakte väljaspool asenduskodu ning suhete loomine ja säilitamine on olnud keeruline (Riis, 2017). Küll aga on leitud, et huvitegevusega tegeledes saadakse uusi tutvusi ja sõpru kogu eluks ning vaba aja tegevused on sama olulised kui haridus (Rehema, 2016). Seega on huvitegevus märkimisväärse tähtsusega lapse ja noore elus ning asenduskodud võiksid leida võimaluse, et lapsele seda võimaldada.

1.5 Uurimuses osaleva asenduskodu põhimõtted

Asenduskodus, kus viisin läbi oma uurimuse, on tegutsemiseks kolm suuremat eesmärki – maksimaalse võimetekohase hariduse võimaldamine, vaba aja sisustamine ja sotsiaalsete oskused omandamine. Nende jaoks on oluline, et seal asenduskodus elavad lapsed saaksid võimalikult hea hariduse, neile võimaldatakse õppimises järelejäudmist nt eraõpetajaid kasutades. Sotsiaalsete oskuste all mõeldakse majapidamisoskuseid ja oskust käituda olukorrale ühiskonna normidele vastavalt, et hiljem iseseisvas elus hakkama saada. Huvitegevuse alla lähevad kõik huviringid ja trennid. Selles asenduskodus pakutakse võimalust tegeleda rahvatantsu ja -muusikaga, võimaldades osaleda pilliansamblis, rahvatantsurühmas, laulukooris. Trennides ja huviringides võib käia ka mujal. Huvitegevusega suunatakse lapsi ja noori tegelema, et neil oleks kooli kõrval mingisugune tegevus ning võimalus areneda.

Rahvatantsu ja -muusika rühmadega käiakse erinevatel festivalidel esinemas ja võistlemas. Lastel ja noortel on võimalus tänu nendele käimistele näha Eestit ja teisi riike. Asenduskodus pakutavatest ringidest on võimalus osa võtta ka iseseisvasse ellu siirdunud noortel. Nende ringide nimed ei viita asenduskodule. Asenduskodu juhataja ei soovi, et laste suhtes tekitataks eelarvamusi, kuna nad on asenduskodust elanud. Kui laps läheb võistlustele üksi või kollektiiviga, siis hinnatakse ja märgatakse nende oskuseid, mitte ei panda rõhku sellele, et nad on asenduskodust.

PROBLEEMIPÜSTITUS

Kõigil on võimalik leida enda jaoks arendav tegevus. Lasteombudsmani asenduskodude analüüsis (2013) toodi soovitusel välja, et asenduskodudes olevate laste vaba aega sisustataks arendavate ja mõtestatud tegevustega ning motiveeritaks last osalema huvitegevustes. Asenduskodudel võiks olla rohkem ressursse huvitegevuse võimaldamiseks, kui sellel on tähtis roll lapse ja noore elus. Praegusel hetkel on Eestis erinevaid asenduskodusid – selliseid, mis toetavad huvitegevusega tegelemist ja selliseid, mis huvitegevuse võimaldamisele nii palju tähelepanu ei pööra. Selle tööga tahan välja tuua asenduskodus elavate laste ja sealt ellu siirdunud noorte arvamused ja kogemused, miks on huvitegevusega tegelemine vajalik ja tähtis. Asenduskodus elamise ajal huvitegevusega tegelemine annab noorele hiljem ellu kaasa väga palju oskuseid ja tutvuseid ning huvitegevusega tegelemise võimalus võiks olla kõigil. Lasteombudsmani asenduskodude analüüsis (2013) on kirjutatud, et asenduskoduteenuse osutaja üks neljast põhikohustusest on lapse arendamine, mis hõlmab muuhulgas arenguvõimaluste tagamist ja huvialadega tegelemise soodustamist.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on mõista huvitegevuse tähendust asenduskodu laste jaoks laste ja noorte arvamuste alusel.

Töö jaoks püstitatud uurimisküsimusteks on:

1. Mida räägivad lapsed, kes elavad asenduskodus ja noored, kes on asenduskodust iseseisvasse siirdunud, huvitegevuses osalemisest?
2. Mida peavad lapsed, kes elavad asenduskodus ja noored, kes on asenduskodust iseseisvasse siirdunud, huvitegevuse juures tähtsaks?

2. METOODIKA

2.1 Uurimisviis

Oma uurimistöö läbiviimiseks valisin kvalitatiivse meetodi. Kvalitatiivne meetod on mõeldud teadmiste hankimiseks, et paremini mõista inimsüsteeme, see meetod annab kirjeldusi inimeste käitumisest ja arvamustest ning seda kõike uuritakse loomulikes tingimustes (Õunapuu, 2014). Kvalitatiivse uurimismeetodi puhul töötatakse mitteamvuliste andmetega ja tulemuseks on põhjalikud, detailsed kirjeldused uuritavast nähtusest (Õunapuu, 2014). Kvalitatiivne uurimismeetod sobib minu töö puhul arvamuse teada saamiseks kõige paremini.

2.2 Andmekogumismeetod

Oma andmekogumismeetodiks valisin poolstruktureeritud individuaalintervjuu. Individuaalintervjuu ajal ollakse intervjueritavaga privaatselt ja käsitletakse teemasid omas tempos (Lepik jt, 2014). Poolstruktureeritud intervjuukava on selline, kus on olemas kindlad küsimused, aga need võivad vastavalt lapse või noore vastusest varieeruda, üksikud küsimused ära jääda või võivad kohapeal tekkida lisaküsimused. Kvalitatiivse uurimistöö üheks enim kasutatavaks meetodiks on intervjuu tegemine loomulikus keskkonnas, et mõista inimeste käitumist ja arvamust nende keskkonnaga manipuleerimata (Õunapuu, 2014). Individuaalintervjuu valisin, et teada saada indiviidilt ausaid vastuseid, mis võivad gruppintervjuu ajal olla teiste poolt mõjutatavad. Tegin kaks erinevat intervjuukava, millest ühega intervjuerisin lapsi, kes elavad asenduskodus (Lisa 1) ning teise kavaga noori, kes on oma siirdunud iseseisvasse ellu (Lisa 2).

2.3 Osalejad

Uurimuses tahtsin intervjuusid teha lastega, kes elavad asenduskodus ja noortega, kes on siirdunud iseseisvasse ellu. Lastega sellepärast, et teada saada, kuidas praegu huvitegevus nende elus rolli mängib. Noortega sellepärast, et teada saada, kas asenduskodu ajal huvitegevusega tegelemisele tagasi vaadates tunnevad nad, et see neid toetas. Uurimuses osalenud asenduskodu juhataja poole pöördusin 2017nda aasta detsembri alguses, et saaksin

nõusoleku laste ja noorte intervjuerimiseks. Juhataja usaldas mind lastega rääkima. Pakuti välja ka laste nimed, kellega võiksin intervjuu teha ja kes on huvitegevuses aktiivsed. Lõpuks läksin asenduskodusse kohapeale ja rääkisin nendega, kes parasjagu majas olid. Algselt uuris juhataja lastelt, kas nad on nõus minuga vestlema ja seejärel suunas nad ükshaaval minuga elutuppa. Noortega võtsin ise läbi interneti ühendust, sest praktiliselt olles sain nende kontaktid. Intervjuud sain sooritada kolme lapse ja kolme noorega. Laste varjunimed, kes osalesid minu uurimuses olid Karolin, Laura ja Mehis. Noorteks, kes osalesid minu uurimuses olid Margus, Andres ja Merike. Osalejate käest vanuseid teada ei soovinud, sest minu silmis ei omanud see uurimuse eesmärgi teostamiseks tähtsust.

2.4 Uurimise käik

Uurimiseks võetud asenduskodu valisin välja, kuna olin seal praktiliselt, viisin läbi vaatluse ja asenduskodu jättis minu jaoks positiivse mulje. Vaatluspraktika käigus tutvusin asenduskoduga, seal tegutsevate ja elavate inimestega ning ka seal pakutavate huvitegevuse võimalustega. Nägin, kuidas lapsed ja noored ootasid huviringe või rääkisid peale trennide toimumist õhinaga, kuidas neil läks. Praktika toimus juunis 2016.

Intervjuu läbiviimine lastega toimus asenduskodu elutoas. Läksin sinna 19.12.2017 ja intervjuerisin lapsi, kes olid tol hetkel majas. Nende käest küsiti enne, kas nad soovivad minuga vestelda ja seejärel vastasid nad vabatahtlikult minu küsitud küsimustele nii, kuidas oskasid. Noortega toimusid intervjuud erinevates kohtades 29.12.2017. Intervjuude tegemise ajal ei viibinud ruumides kõrvalisi isikuid. Enne intervjuud tutvustasin ennast ning lõputöö ja intervjuu eesmärgi. Kõige tähtsam oli selgeks teha konfidentsiaalsuse teema. Seejärel salvestasin osalejate nõusolekul intervjuu diktofoniga. Intervjuu lõpus palusin intervjueritavatel mõelda välja nimi, millega nad minu töös osalevad. Küsimusi sain enamjaolt küsida nii nagu oli plaanis, mõnel juhul jätsin üksikud küsimused küsimata või esitasin lisaküsimusi.

2.5 Andmeanalüüsimeetod

Intervjuude analüüsimisel kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse tekstide sisu ja/või kontekstiliste tähenduste uurimiseks (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Pärast intervjuude toimumist transkribeerisin need. Pöörasin tähelepanu sellele, et nende jutu sees välja tulnud inimeste või kollektiivide nimed saaksid muudetud. Pärast

transkribeerimist kodeerisin saadud materjali. Teksti paremaks mõistmiseks ja põhjalikumaks uurimiseks on hea jaotada tekst osadeks, ehk seda kodeerida (Lepik jt, 2014). Seejärel otsisin kategooriad, mille põhjal sain intervjuudest tulnud infot teemade kaupa ära jagada. Sarnaste koodidega tekstilõigud läksid ühte kategooriasse. Analüüsis välja toodud teemad tekkisid kategooriatest ja uurimisküsimustest.

2.6 Uurimuse eetilisus

Asenduskodu juhataja andis oma nõusoleku laste intervjuerimiseks ja seejärel andsid lapsed suuliselt oma nõusoleku, et vabatahtlikult minu intervjuus osaleda. Ka noored andsid enda suulise nõusoleku. Enne intervjuu alustamist rääkisin üle, et nende nimed ega asenduskodu nimi ei kajastu minu lõputöös ja keegi ei saa teada, et nemad mu uurimuses osalesid. Osalejad andsid nõusoleku intervjuu salvestamiseks diktofoniga. Transkriptsioone tehes muutsin ära nimed, mis intervjueritavad oma jutu käigus mainisid, samuti ei kandnud ma üle ka kollektiivide nimesid, millest juttu tuli.

2.7 Uurija refleksiivsus

Uurimuses osales asenduskodu, kus teostasin oma vaatluspraktika. Osalejaid oli kuus, kellest kahe lapsega polnud ma varem kokku puutunud. Ülejäänud kolm noort ja üks laps teadsid mind ja meil oli lihtsam suhelda, kuna usaldussuhe oli varasemalt juba loodud. Intervjuuküsimusi koostades oskasin veidi eeldada tuttavate osalejate vastuseid, kuna teadsin, mis ringidega nad tegelevad või tegelesid. Samuti olin kursis, et antud asenduskodus toimuvad erinevad ringid, mida võibolla selle asenduskoduga mitte tuttav intervjuerija ei oleks teadnud ega oleks osanud sellega arvestada. Minu varasem kokkupuude nelja osalejaga andis mulle julguse küsida lisaküsimusi ning muutis mind intervjuerimise käigus rahulikuks.

3. ANALÜÜS

Uurimuse viisin läbi asenduskodus, mis tegutseb kolme eesmärgi nimel. Üheks neist kolmest on vaba aja sisustamine. Asenduskodu töötajad suunavad lapsi tegelema huvitegevusega nii asenduskodus sees kui ka väljaspool, sest nende jaoks on tähtis, et laps millegagi kooli kõrvalt tegeleks. Analüüsisin üleüldist huvitegevuse kohta saadud infot, huvitegevuse erinevate komponentide tähtsust (huvitegevuse juhendaja, võistlused, inimesed), huvitegevuse vajalikkust ja rolli. Analüüsi peatükkide teemad jaotasin kategooriate ja uurimisküsimustest tulnud teemade järgi.

3.1 Huvitegevus asenduskodus

Uurimuses osalev asenduskodu pakub oma lastele ja noortele rahvamuusika suunitlusega vaba aja veetmise võimalusi. Neil on olemas pilliansambel, laulukoor, rahvatantsurühm ja võimalus õppida pilli mängima. Asenduskodus suunatakse lapsi huvitegevusega tegelema. Ka intervjuudes tuli välja, et enamus leidsid endale mingi tegevuse tänu kasvataja suunamisele:

Merike: “Noo alguses ikka jah juhataja ikka ütles, et minge vaadake ja, et ee, aga mulle meeldis kohe ka kui ma nägin. Ma tahtsin ise käia ka seal kohe. Aga muidugi kõik ei taha alati nii käia, et alguses peab natuke meelitama neid sinna. Aga muidu ikka enamusele meeldis.”

Merike võttis alati kõik pakkumised vastu, kuid huvitav on see, et kõik alati ei taha huviringiga liituda. Üheks põhjuseks, miks lapsed ei pruugi tahta asenduskodusse sattudes huviringiga liituda, võib olla see, et nad ei tunne end veel hästi ja ei ole olukorraga kohanenud. Ka Marguse, Andrese ja Karolini sõnul suunas kasvataja neid huvitegevusega tegelema. Teiste noorte puhul valiti ise endale huvitegevus või -ring, millega tegeleda. Tähtis on, et huvitegevusega tegelemine oleks vabatahtlik otsus (Noortevaldkonna arengukava 2014-2020, 2013). Andres, kes nüüdseks on siirdunud iseseisvasse ellu, lisas, et kuna nende asenduskodul on fookus rahvakultuuriprogrammi peal, siis oli temal raske hakata käima kuskil spordiprogrammis. Tema sõnul seda tol ajal ei toetatud. Andres ei tegelenud enne asenduskodusse sattumist mitte ühegi huvitegevusega, sinna jõudes pakuti talle noortekooris osalemist, kus ta lõi alguses kaasa, aga tuli sealt üsna pea ära, sest laulmine polnud temale meelepärane tegevus.

Küsisin oma intervjuus mõnelt, milline näeb nende arvates välja hea huvitegevus. Andres vastas nii:

“No ma arvan, et tuleb arvestada noorte individuaalsete soovidega ja siis nende juhendajad peaksid siis suunama last, noort ja kõik ongi lihtne.”

Tähtis on, et õiguse, mis huviring valida, teeb laps ning juhendaja toetab teda. Intervjuu ajal asenduskodus elavad Laura ja Karolin ütlesid, et nad ei tegeleks praeguse huvitegevusega edasi, kui nad asenduskodust lahkuksid, seevastu Mehis tegeleks. Mõlema tüdruku intervjuudest tuli välja, et väga palju nad oma kollektiivi kaasliikmetega ei suhtle. Ilmselt on see ka põhjus, miks nad on tulevikus selle alaga tegelemise suhtes negatiivsemad. Mehise sõnul on tema huviringis kõik ta sõbrad koos ja talle meeldib seal käia ning võib olla, et sellepärast ta tahaks ka asenduskodust lahkudes sellega edasi tegeleda.

3.2 Huvitegevuse erinevad komponendid

3.2.1 Huvitegevuse juhendaja

Uurisin lastelt ja noortelt, kui hästi said nad oma huvitegevuse juhendajaga läbi ning mis rolli üldse juhendaja mängis huvitegevusega tegelemisel. Vastuseid oli erinevaid, Andrese sõnul polnud juhendajal mingit rolli asenduskodu välise huvitegevusega tegelemisel. Küll aga vastasid teised noored teisiti:

Merike: *“Näiteks pillimängu küll /.../ et noh ma polegi võibolla nii osav pillimängija, noh ma õpin need kõik ära ja mängin võibolla hästi ära ka, aga lihtsalt nagu ei ole nagu päris jah see... aga juhendaja on jah, inspireerinud ütleme nii või suunanud, et ikka võiks mängida, siis ma ikka olen kah.”*

Merikese vastusest tuleb välja see, et huvitegevusega tegelemisel saavad lapsed teada oma tugevad ja nõrgemad küljed, nad avastavad iseennast ja leiavad midagi uut enda kohta. Tema jaoks oli pillimäng midagi uut, ta ise tunneb, et see pole päris temale, aga ta sai ka teada, et tal on võime see pill enda jaoks selgeks õppida.

Margus: *“Juhendaja peab asja huvitavaks tegema, kui ta teeb, siis ta teeb rõõmuga seda asja. Hea juhendaja on juba nagu pool võitu selles suhtes et jah. Kõike annab juhendada.”*

Kui juhendaja on hea, siis laps tahab huviringis käia ning selle tulemusena on ta ise ka positiivsema ellusuhtumisega ja saavutab rohkem. Juhendajast sõltub veidi see, kas ja kui palju laps soovib huvitegevusega kaasa lüüa.

Mehis: *“Mm, hästi saan läbi. Ta hästi palju ee aitab mind ja õpetab, et ma mm, saaksin paremini hakkama.”*

Juhendaja omab järelikult suurt rolli huvitegevusega tegelemisel. Ta suunab, õpetab ja motiveerib lapsi asjaga tegelema. Kõigil intervjuueeritavatel oli asenduskodu ringijuhendaja kohta öelda ainult häid sõnu.

3.2.2 Võistlused

Küsisin lastelt ja noortelt, kas nad saavad käia oma huvitegevustega ka võistlustel. Need, kes käivad/käisid laulukooris, said selle küsimuse alla lugeda ka konkursid ja festivalid. Ainult Karolin ütles, et ta pole käinud võistlustel. Järgmiseks küsisin, kas võistlustel käimine ja hea koha saamine mängib huvitegevusega tegelemisel suurt rolli. Ka selle küsimuse juures sain erinevaid vastuseid:

Margus: *“Väljundit on vaja, absoluutselt väljundit on vaja. Jah, muidu kaob nagu mott ära.”*

Marguse vastusest on näha, et ta on konkreetne noormees ja niisama oma lõbuks huvitegevusega ei tegele. Ta vajab miskit, mis hoiaks ta motivatsiooni kõrgel ja huviringid saavad võistluste näol seda laste jaoks teha. Lapsi on erinevaid ja mõni ongi võistlushimulisem kui teine ning vajab vaba aja veetmise võimaluseks miskit, mis pakuks väljundit.

Merike: *“Noh minu jaoks konkreetselt /.../ iseenesest ei ole. See on nagu silmaringilaiendamise mõttes jah, et see on nagu huvitav ja põnev näha, mida teised teevad ja nii, aga see võistlusmoment minu jaoks ei ole nii oluline. Mõni ainult sellepärast käibki, et lihtsalt /.../ käia.”*

Kui laps tegeleb huvitegevusega meelsasti, siis on võistlused justkui boonus, et saad kuskile minna ja midagi näha. Merike on üks neist, kelle jaoks võistlused suurt tähtsust ei oma. Asenduskodusse võivad sattuda lapsed, kel pole varem olnud võimalust ringi reisida ja

erinevaid kohti ega inimesi näha. Võistlused ja väljasõidud huviringidega on üks võimalus, kuidas lapsele neid asju siiski pakkuda.

Andres: *“Noo, kui ma mõtlen siin sellele ajale, kui ma [asenduskodus] olin ja seda asja tegin, siis võistlus ei ole omaette eesmärk, see oli alati selline kaasnev tegevus. A kui võistlusele minek oli siis muidugi, siis loomulikult ee kõige parema koha saamine oli eesmärgiks oluline. Aga no täna ei ole nagu enam omaette eesmärgiks need võistlused, et niisama fann.”*

Nagu vastustest näha, siis võistluste roll huvitegevusega tegelemisel oleneb inimesest. Võib ka olla tavaline, et huvitegevusega tegeled huvi pärast ning võistlustel üritasid ikka endast kõik anda, et hea koht saada, aga samas suurt rolli see ei mängi. Laura mainis, et talle meeldibki oma huvitegevuse juures just võistlused ja auhindade saamine. Huviringidega on võimalus käia esinemas/võistlemas Eesti erinevates kohtades kui ka välismaal. Asenduskodu siseste huviringidega on käidud välismaal festivalidel ja sellised sõidud avardavad laste ja noorte silmaringi.

3.2.3 Huvitegevusega kaastegelejad

Huvitegevusega tegelemisel on üheks aspektiks inimesed, kes veedavad seal aega koos sinuga. Kui minnakse kuskile ringi, kus on kõik võõrad inimesed, võib seal saada uusi tutvuseid ja sotsiaalne suhtlus võib paraneda. Kui aga valitakse huvitegevus, kus kõik on tuttavad, võib seltskond olla väga toetav ja soe. Soovisin lastelt ja noortelt teada, kuidas mõjutasid huvitegevusega tegelemist inimesed, kellega seal koos oldi, kas nende seltskond oli toetav või ei mänginud nad üldse mingit rolli.

Andres: *“/.../ no kui võtta koori laulmist, siis võib öelda, et kollektiiv oli toetav jah.”*

Andres võttis kooriprogrammist osa paar aastat, isegi kui kollektiiv oli toetav, ei hoidnud inimesed teda seal, sest laulmine lihtsalt polnud temale. Küll aga tuleb tema vastusest välja, et siiski on tähtis, et inimesed oleksid huviringis toetavad ja käituma meeskonnana. Clarke (2011) on ka leidnud, et eakaaslaste poolt positiivne ümbritsemine aitab lapsel rohkem õppida teisi austama ja nendega arvestama.

Merike: *“Väga palju[mõjutasid kaaslased huvitegevusega tegelemisel]. Meil on kõik toredad inimesed sinna sattunud /.../ Hästi tore on ikka olnud. See on ka põhjus, miks ma ka nagu näiteks siamaani ise tantsimas käin niimoodi ja ikka tore, seltskonna pärast muidugi.”*

Nagu tuli välja, siis hea seltskond huviringis tekitab isu sellega edasi tegelemiseks ka siis, kui enam asenduskodus ei elata. Triinu Riisi magistritöös (2017) tuli välja, et laste omavaheliste suhete hoidmine on peale asenduskodust lahkumist keeruline. Kuid äkki just asenduskodu sisesed huviringid aitavad kollektiivina suhteid tugevdada ka tulevikuks. See näitab, kui suurt rolli võivad inimesed mängida, kui nad on sõbralikud ja toredad.

Margus: *“/.../ ühte hoidev värk on ja selles suhtes ongi, et sama oluline, nagu ongi, et hea isikukoosseis on ka jällegi teine pool võidust ja siis kui kokku tuleb tervik siis on hea jah.”*

Inimestel, kes koos sinuga midagi teevad on seega suur roll huvitegevusega tegelemisel. Mehis käib huviringis, mis ei ole asenduskodu poolt läbiviidav ja ka temal on seal kõik sõbrad koos. On tore, et töös kasutatav asenduskodu pakub oma maja rahvale erinevaid ringe, sest see lähendab inimesi ja tekitab toetava õhkkonna. Kui asenduskodusse peaks tulema elama uus laps, siis ilmselt mõne ringiga liitudes saab ta teiste inimestega rohkem tutvuda ja kohaneb kiiremini.

3.3 Huvitegevuse vajalikkus asenduskodus

Kõikidelt intervjuus osalenud inimestelt küsisin, miks on üldse asenduskodus elava lapse jaoks huvitegevusega tegelemine oluline või tähtis. See küsimus oli mu enda jaoks kõige huvitavam ja tahtsin näha ka vastuste erinevusi laste ja noorte vahel. Lapsed vastasid järgnevalt:

Laura: *“Sest siis sa pole nii tihti arvutis.”*

Mehis: *“Sest ee, siis ei vahi telekat ja pole nii palju kodus. “*

Ilmselt nooremaid lapsi huvitegevusele suunamise üheks suurimaks teguriks on see, et nad ei raiskaks oma aega, vaid paneksid aja enda jaoks tööle. Lastest vastustest tuli välja, et arvutis ja

televiisori taga istumist ei tohiks nii palju olla, kui tegeletakse huvitegevusega. Noored, kes juba on oma elu peal vastasid järgnevalt:

Merike: *“Noh juba sellepärast, et ma ei tea niisama ei peaks /.../ välja hängima minema. Et nagu asjalikult viidavad oma aega. /.../ See ongi enesearendamine ja nagu toredalt ajaveetmine /.../ No selles mõttes kõik need sõbrad saad sa ju endale eluks ajaks. Et seal on ju nii suur ring /.../ kes siin hiljem, kes millega tegeleb, et saab ju igas eluvaldkonnas aidata, ma ei tea korterit vaja üürida või midagi. /.../ nii lai sõpruskond tekib ka, et nagu siis saabki abi küsida või nagu ikka. Mõnel pole näiteks varem sõpru olnud, mõjub nagu positiivselt enesehinnangule. Noh näiteks on see, et saad millegagi hakkama. Eneseteostus ka kindlasti, et noh neid esinemisi on nii palju, et kui publikult tuleb selline tore tagasiside siis ikka ju tahad edasi tegeleda sellega.”*

Suur roll on inimestel, kellega huviringis koos ollakse ja nemad jäävad selle lapsega ka siis, kui laps lahkub asenduskodust, et siirduda iseseisvasse ellu. Anna Elisabeth Rehema bakalaureusetöös (2016) tuli juba välja, et huvitegevusega tegeledes on võimalik saada uusi tutvusi ja sõpru kogu eluks. Merikese vastusest tuleb see samuti välja. Merikese vastus on väga infoküllane – huvitegevus on hea eneseteostus võimalus ning sellega tegeledes saab ka ennast arendada.

Margus: *“Kui nad sellega [huvitegevusega] ei tegele, siis millega nad üldse tegelevad, et see on see loogika lihtsalt jah. Et tegevust peab olema. Tegus inimene on tubli inimene.”*

Huvitegevusega tegeletakse vabatahtlikult ja see on miski, mis hoiab last tegutsemas kasulike asjadega.

Andres: *“Minu meelest siin ei peaks üldse vahet sisse tegema, olgu see laps kodus või asenduskodus. Ja huvitegevust on vaja, et me ei oleks laisad ja lohakad.”*

Andres tõi välja selle, et ei tekitaks erinevusi lapse ja asenduskodus elava lapse vahel. Antud asenduskodu huviringide nimetused ei viita üldse asenduskodule. Seda sellepärast, et laste suhtes ei tekitataks üldsuse poolt eelarvamusi ja tahetakse, et nad oleksid teiste kollektiividega võrdväärsed. Kui koosseisud lähevad esinema või võistlema, siis nad näitavad seal oma

oskuseid ja ennast, mitte seda, et nad on asenduskodust. See annab noortele võimaluse iseennast kujundada. Kõik intervjuueeritavad väljendasid, et huvitegevusega tegelemine on tähtis ja vajalik nii lastele kui noortele. Noorte vastused olid rohkem sisurohkemad, kui laste omad, ilmselt sellepärast, et nemad nüüdseks näevad asenduskodus huvitegevusega tegelemise vajalikkust rohkem.

3.4 Huvitegevuse roll

Antud asenduskodu toetab huvitegevusega tegelemist väga kõrgel tasemel ja noortelt, kes juba asenduskodust on lahkunud, küsisin kas nad tunnevad, et huvitegevusega tegelemine toetas/aitas neid elus. Merikeselt sain sellele küsimusele vastuse siis, kui küsisin, miks on üldse vaja huvitegevusega tegeleda, sest ta rääkis omast kogemusest, kuidas hiljem elus saad igas eluvaldkonnas abi küsida. Temalt küsisin juurde, mida head huvitegevusega tegelemine asenduskodus oleku ajal talle tõi. Merike vastas järgnevalt:

“Noo, silmaringilaiendus, ja no hästi palju sai käia, noh näiteks kui oli Võru folk, nägid teisi rahvusi ja millega nad tegelevad ja no teistega oli tore koos aega veeta ja just see, et nagu hästi palju sai käia ja näha.”

Seega lisandub huvitegevuse positiivsete aspektide hulka ka silmaringi suurendamine. Huvitegevuse käigus on võimalus lastel asenduskodust välja saada ja näha muid kohti ja inimesi. Teiste vastused küsimusele, kas huvitegevusega tegelemine toetas neid elus, olid järgnevad:

Margus: *“Ja no loomulikult, et see hoiab mind kuskil mõistliku tee peal, et ee, selles suhtes jah on vähem neid nii öelda võimalusi vales suunas sammuma hakata ütleme nii siis.”*

Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 dokumendis (2013) on välja toodud, et noorel on vaja vähendada passiivseks teenusetarbijaks ning läbikukkujaks kujunemise riske. Mahoney (2000) leidis, et noorena huvitegevusega tegelenud inimeste seas on tulevikus vähem kriminaalse aktiivsusega inimesi. Marguse lause tõestab, et noored võivad ka ise näha huvitegevuses osalemisel sellise probleemi vältimist.

Andres: *“Ma võin öelda, et sealt noortekoorist ma kindlasti aegajalt sain mingeid uusi tutvavaid ja toreda koos veedetud aja. Et no eks sellest huvitegevusest ikka ole kasu ka. /.../ no igakord kui tegid seda [huvitegevust] siis said hea emotsiooni.”*

Tagasi vaadates leiavad noored, et huvitegevus hoidis neid mõistliku tee peal, tekitas uusi tutvavaid ja andis hea emotsiooni. Need faktorid aitasid asenduskodus elamisele kaasa ja tänu neile on nendest noortest saanud asjalikud inimesed meie ühiskonnas.

KOKKUVÕTE

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli mõista huvitegevuse tähendust asenduskodu laste jaoks laste ja noorte arvamuste alusel. Eesmärgi täitmiseks viisin läbi individuaalintervjuud.

Individuaalintervjuude käigus keskendusin erinevatele teemadele. Tuli välja, et uurimuses osalenud asenduskodus suunavad kasvatajad lapsed huvitegevusega tegelema nii asenduskodus sees kui ka väljas. Uurides erinevaid komponente huvitegevusega tegelemisel (huvitegevuse juhendaja, võistlused, kaastegelejad), tuli välja, et juhendaja omab suunavat, õpetavat ja motiveerivat rolli. Võistlustel osalemine võib olla väljundiks huvitegevusega tegelemisel, samas ka kaasnev positiivne tegevus, mis avardab silmaringi. Huvitegevusega kaastegelevad inimesed omavad suurt rolli ning on ka põhjuseks, miks noored tegelevad sellega ka siis, kui nad on asenduskodust iseseisvasse ellu siirdunud. Individuaalintervjuude käigus toodi välja, et huvitegevusega tegelemine on tähtis, et mitte olla tegevusetu. Huvitegevus on vajalik, et lapsed ei raiskaks enda aega vaid paneks aja enda jaoks tööle. Huvitegevusega tegelemine avardab lapse ja noore silmaringi ning arendab neis erinevaid spetsiifilisi oskuseid olenevalt sellest, mis huvitegevusega tegeletakse. Huvitegevusega tegelemise käigus võib tõusta lapse enesehinnang ja ta esinemiste või võistluste käigus rahuldada eneseteostus vajaduse. Erinevate tegevuste ja ringide käigus saadakse enda kõrvale inimesed, kellega veedetakse aega ja kes tulevikus võivad tutvusringkonnas olles abiks olla.

Lapse õiguste konventsioonis (1996) on laste asendushoolduse kohta üldiste tingimustena muuhulgas välja toodud huvitegevuse võimaldamine väljaspool asenduskodude keskkonda. Lapsel on õigus vabale ajale, mida ta saab kasutada ka huvitegevuseks. Lasteombudsmani asenduskodude analüüs (2013) tõi aga välja, et asenduskodudel pole piisavalt raha, et rahuldada laste vajadusi ja samaaegselt täita personaliga seotud nõudeid. Antud töö näitab, et huvitegevusega tegelemine annab nii lapsele kui ka noorele ellu palju erinevaid omadusi, tegevusi ja inimesi juurde ja huvitegevuse roll on suur.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Asendus- ja järelhooldus.* (i.a.). Sotsiaalministeerium. Kasutatud 08.01.2018
<https://www.sm.ee/et/asendus-ja-jarelhooldus>
- Asenduskodu.* (i.a.). Eesti Asenduskodu Töötajate Liit. Kasutatud 06.01.2018
<http://www.eatl.ee/kasulikku/moisted/asenduskoduteenus/>
- Clarke, A. (2011). Three therapeutic residential care models, the sanctuary model, positive peer culture and dyadic developmental psychotherapy and their application to the theory of congruence. *Children Australia*, 36, 2, 81-87.
- Hämäläinen, J. (2001). *Sissejuhatuse sotsiaalpedagoogikasse*. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Kalmus, V., Linno, M., Masso, A. (2015) *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool. Kasutatud 15.01.2018
<http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Lainoja, T. (2015). *Asenduskoduteenuse rahastamise muutused Eestis seoses teenuse ümberkorraldamisega*. Magistritöö. Eesti Maaülikool, ökonoomika ja ettevõtluse eriala.
- Lapse õiguste konventsioon.* (1996). Riigi Teataja II 1996, 16, 56. Eesti ühines 1991. Kasutatud 06.01.2018 <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>
- Lasteombudsmani asenduskodude analüüs.* (2013). Kasutatud 06.01.2018
http://lasteombudsman.ee/sites/default/files/asenduskoduteenuse_analuus_0.pdf
- Laste asendushoolduse juhised.* (2014). Kasutatud 06.01.2018 <https://www.sos-lastekyla.ee/wp.../03/--RO-laste-asendushoolduse-juhised-final.pdf>
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool. Kasutatud 06.01.2018 <http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Mahoney, J.L. (2000). School Extracurricular Activity Participation as a Moderator in the Development of Antisocial Patterns. *Child Development*, 2000. Volume 71: 502-516. Doi:10.1111/1467-8624.00160
- Noortevaldkonna arengukava 2014-2020.* (2013). Kasutatud 10.01.2018
https://www.hm.ee/sites/default/files/noortevaldkonna_arengukava_2014-2020.pdf

Noorte huviharidus ja huvitegevus. (i.a.). Eesti Noorsootöö Keskus. Kasutatud 13.01.2018
<https://www.entk.ee/huviharidusjahuvitegevus>

Payne, M. (2014). *Modern Social Work Theory*. New York: Palgrave Macmillan.

Rehema, A.E. (2016). "*Haridus, huvitegevus ja sotsiaalsed oskused: ühe asenduskodu näide noorte iseseisvasse ellu siirdumisel.*" Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala.

Riis, T. (2017). *Asenduskodus kasvanud noorte tõlgendused olulistest suhetest oma elus.* Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Sotsiaalhoolekande seadus (2015). Riigi Teataja I, 30.12.2015, 5. Kasutatud 06.01.2018
<https://www.riigiteataja.ee/akt/130122011047>

Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse poliitika roheline raamat. (2014) Sotsiaalministeerium. Kasutatud 05.01.2018
https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Asendushooldus/ah_rr_dets_2014.pdf

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.* Kasutatud 06.01.2018
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Watson, K.W. (1994). *Substitute Care Providers: Helping Abused and Neglected Children.* U.s. Department of Health and Human Services.

LISAD

Lisa 1. Individuaalintervjuukava asenduskodus elava lapsega

1. Mis huvitegevus(t)ega sa praegu tegeled?
2. Kuidas sa enda jaoks sellise(d) huvitegevuse(d) leidsid?
3. Kas sulle meeldib see huvitegevus(ring)? Kui sulle meeldib/ei meeldi, siis mis täpsemalt?
 1. Kuidas sa oma juhendaja(te)ga läbi saad? Mis rolli mängib juhendaja huvitegevusega tegelemisel?
 2. Kui tähtsaks pead võimalusel võistlustel mõne kõrgema koha saavutamist?
 3. Kuidas mõjutavad sinu huvitegevusega tegelemist inimesed, kellega seal koos käid? On see toetav, kas nad on üks põhjus, miks seal käid?
 4. Milline näeb välja hea huvitegevus?
4. Kas sa tegeleksid sellega edasi, kui sa enam asenduskodus ei ole? Miks?
5. Mida head on see/need huvitegevus(ed) sulle toonud?
6. Miks on huvitegevusega tegelemine oluline?
7. On sul veel midagi lisada teemal huvitegevusest asenduskodus?
8. Mis nimega sooviksid minu uurimuses osaleda?

Lisa 2. Individuaalintervjuukava asenduskodust iseseisvasse ellu siirdunud noorega

1. Mis huvitegevusega tegelesid enne asenduskodusse sattumist?
2. Mis huvitegevus(t)ega tegelesid asenduskodus elamise ajal?
3. Kas neid huvitegevusi sai teha asenduskodus või need toimusid mujal?
4. Kuidas sa enda jaoks sellise(d) huvitegevuse(d) leidsid?
5. Kas sulle meeldis see huvitegevus(ring)? Kui sulle meeldis/ei meeldinud, siis mis täpsemalt?
 1. Kuidas sa oma juhendaja(te)ga läbi said? Mis rolli mängis juhendaja huvitegevusega tegelemisel?
 2. Kui tähtsaks pidasid/pead võimalusel võistlustel mõne kõrgema koha saavutamist?

3. Kuidas mõjutasid sinu huvitegevusega tegelemist inimesed, kellega seal koos käisid? Oli see toetav, kas nad olid üks põhjus, miks seal käisid?
4. Milline näeb välja hea huvitegevus?
6. Mida head huvitegevus asenduskodus olemise ajal sulle tõi?
7. Kas sa tegeled ka praegu mõne huvitegevusega edasi, millega tegelesid asenduskodus?
8. Su asenduskodu toetab huvitegevusega tegelemist. Kas tunnend, et see aitas/toetas sind kuidagi elus? Kas sellest oli kasu, et tegelesid huvitegevusega? Kuidas on see sinu elu mõjutanud?
9. Miks on huvitegevusega tegelemine oluline?
10. On sul veel midagi lisada teemal huvitegevusest asenduskodus?
11. Mis nimega sooviksid minu uurimuses osaleda?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mariella Oja,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Asenduskodus elavate laste kogemused huvitegevuses osalemisest“,

mille juhendaja on Merle Linno,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **23.01.2018**